

ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ НА НЕСПЕЦІАЛЬНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті аналізуються оптимальні шляхи активізації навчальної діяльності студентів ВНЗ на неспеціальних факультетах з української мови. Завдання курсу полягають у тому, щоб: дати студентам ґрунтовні знання з усіх розділів української мови; забезпечити оволодіння нормами української літературної мови; збагатити словник термінологічною, фаховою лексикою; дати основні відомості з історії української мови, стилістики; навчити працювати з текстами різних стилів мовлення, що в результаті дає змогу забезпечити у мінімальному обсязі ту лінгвістичну освіту, що необхідна кожній людині будь-якого фаху.

Ключові слова: культура усного й писемного мовлення, методи, прийоми, системний підхід, фахова термінологія, норма української мови.

Постановка проблеми. Удосконалення освіти та підвищення якості професійної підготовки в державі – є визначальною соціальною та культурною проблемою, вирішення якої полягає у приведенні системи освіти у відповідність до нових соціально-економічних вимог, визначенні пріоритетних напрямків освітньої політики, стратегії і тактики дій відповідно до потреб суспільства. Динамічний поступ суспільства неможливий без постійного та цілеспрямованого оновлення освіти, розробки та впровадження прогресивних інноваційних технологій у навчальний процес, гуманізації, диференціації та інтеграції навчання, науково обґрунтованої системи національно-мовного виховання як основи комунікативної культури особистості XXI століття.

В умовах соціальних та економічних реформ одним із важливих завдань освітянської галузі є розробка та реалізація особистісно зорієнтованої моделі педагогічної освіти, розрахованої на підготовку висококваліфікованого вчителя, здатного виявляти високий професіоналізм у нових умовах розвитку держави й бути конкурентоздатним. Визначені положення зафіксовано в державних документах: Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти, нормативно-правових документах, що регламентують діяльність системи освіти (закон «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту») тощо.

Випускник ВНЗ, щоб бути конкурентоспроможним на сучасному ринку праці, має володіти певним набором знань і особистих якостей, а також досвідом їх застосування, що дозволить йому виконувати функціональні обов'язки. Тому одним з пріоритетів у системі освіти є формування особистості, яка володіє даром слова – усного й писемного, умінням вільно, комунікативно доцільно користуватися мовними засобами під час сприймання й створення висловлювань у різних сферах, формах, стилях і жанрах мовлення. Це насамперед стосується майбутніх учителів, які повинні стати провідниками загальної й професійної мовної культури, утілити в життя декларовану 10 статтею Конституції України державність української мови, сприяти функціонуванню української мови в усіх сферах суспільного життя.

Саме від учителя, його професійної майстерності, бездоганного знання свого предмета, інтелекту, загальної культури, чуття мови, дару слова, досконалого володіння професійним мовленням залежить рівень освіти й виховання підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що в теорії і практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою підготовки комунікативно компетентного випускника вищих навчальних закладів. Проблемі формування культури мовлення майбутніх фахівців у науковій літературі присвячено чимало досліджень. До цієї теми в різні часи зверталися мовознавці Н. Бабич, І. Білодід, В. Виноградов, Б. Головін, С. Єрмоленко, А. Коваль, Л. Мацько, Л. Паламар; лінгводидакти О. Біляев, Є. Голобородько, О. Горошкіна, М. Пентилюк, Т. Симоненко та ін.

Різноманіття підходів до змісту та методик викладання української мови, призвели до виходу у світ численних науково-методичних праць, зокрема «Українське ділове мовлення» Шевчук С., «Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування» Загнітко А., Данилюк І., «Мова ділових паперів» Паламар Л., Кацавець Г., «Сучасне діловодство» Діденко А. та багато інших, які орієнтують на дещо різні аспекти засвоєння української мови студентами ВНЗ, що створює певні труднощі як для студентів різних спеціальностей, так і для викладачів. Більшість дослідників, аналізуючи проблему, розглядають в основному загальні питання їх методики: визначається суть, сфера вживання, форми і засоби опрацювання, пропонуються завдання тощо.

Українська мова як навчальна дисципліна на нефілологічних факультетах залишається зорієнтованою на розгляд мови як засобу складання сучасних ділових паперів. Мало уваги приділяється опануванню студентами галузевим апаратом, вираженим у науковій термінології й номенклатурі; значної уваги потребує питання культури усного й писемного мовлення майбутніх учителів нефілологічних дисциплін, формування їхньої мовленнєвої компетенції. Попри наявність праць, присвячених

підвищенню культури мовлення студентів нефілологічних спеціальностей, проблема формування професійного мовлення майбутніх учителів не була предметом спеціального дослідження.

Мета даної розвідки полягає у виділенні оптимальних шляхів підготовки студентів вищих навчальних закладів з української мови.

Виклад основного матеріалу. Для успішного здійснення навчального процесу необхідні ґрунтовні напрацювання з метою створення системи теоретичних та практичних завдань. Система повинна полягати як у виборі ефективних принципів, форм, методів та засобів навчання, так у доборі відповідної фахової термінології. Такий підхід до навчання полягає, насамперед, у формуванні мовленнєво-ділової особистості, яка добре володітиме особливостями професійного мовлення, матиме практичні навички застосування знань у широкій сфері державної діяльності.

За змістом курс базується на тих розділах з української мови, які вивчаються у середніх навчальних закладах. Крім того, він включає матеріал зі стилістики, фразеології, культури мови, термінознавства, історії української мови та діловодства. За таких умов досить важливо озброїти студентів знаннями з української мови, зокрема знаннями з орфографії, орфоєпії, граматики і, звичайно ж, формувати вміння і навички складати ділові папери, адже саме за допомогою ділових документів установлюються офіційні, службові, ділові контакти між закладами, підприємствами, а також налагоджуються приватні стосунки між людьми.

Завдання курсу української мови полягають у тому, щоб: дати студентам ґрунтовні й систематичні знання з усіх розділів української мови; забезпечити оволодіння нормами української літературної мови, з метою правильного вживання мовних засобів, дотримання вимог культури усного й писемного мовлення, застереження від найпоширеніших помилок, знаходження найдоцільніших лексико-граматичних засобів для кожної конкретної мовленнєвої ситуації; навчити професійної мови, збагатити словник, особливо термінологічною, фаховою лексикою; дати основні відомості з історії української мови, стилістики; навчити працювати з текстами різних стилів мовлення, що в результаті дає змогу забезпечити у мінімальному обсязі ту лінгвістичну освіту, яка необхідна кожній людині будь-якого фаху; сформувати вміння і навички складати ділові папери, приділяючи основну увагу документам низького рівня стандартизації, що передбачають мовленнєву творчість автора, а не просто заповнення бланка.

Усі види робіт, що проводяться на заняттях, здійснюються з метою поглиблення й удосконалення знань студентів з української мови, здобутих ними в загальноосвітній школі, розвитку вмінь і навичок правильно користуватися українською мовою, що в результаті спрямоване на піднесення культури їхнього мовлення. Робота над розвитком культури мовлення проводиться з урахуванням двох аспектів: піднесення загальномовної культури майбутніх фахівців і піднесення їх фахової мовної культури. Обидва аспекти тісно переплітаються, хоча кожен з них має свою специфіку.

Оскільки матеріальну основу мови становить лексика, основна увага на заняттях з української мови зосереджується на різних видах словникової роботи, що має на меті насамперед збагатити словник студентів, особливо термінологічною, фаховою лексикою, виховати в них чуття слова, навчити вільно орієнтуватися у словниковому запасі української мови, правильно використовувати його, залежно від сфери й мети спілкування.

При опрацюванні фахової та ділової термінології студенти виконують різні види роботи, зокрема, виписують зі словників відповідні терміни, визначають походження, значення, сферу вживання, вчать правильно їх писати, вимовляти, впроваджувати у відповідні контексти, укладають синонімічні ряди слів, визначають їх великі виразові можливості, семантичні відтінки, добирають синоніми-відповідники до слів іншомовних, здійснюють переклад слів, різних за сферою функціонування (термінологічних, розмовно-побутових та інших) з російської мови на українську і навпаки тощо. Особлива увага приділяється перекладу словосполучень, що вживаються в офіційно-діловій мові, російських фразеологізмів, термінологізованих усталених сполучень слів та різних прийменникових конструкцій.

Велике значення на заняттях відводиться розвитку ділового мовлення студентів, що обумовлено статусом української мови як державної. Сприяють піднесенню мовної культури і вправи на редагування речень, словосполучень, аналізуються поширені в усному мовленні типові помилки у вживанні лексичних засобів, у побудові словосполучень тощо. Все це сприяє піднесенню загальномовної і фахової мовної культури майбутніх фахівців.

Курс української мови має забезпечувати комплексний, багатоаспектний підхід до мовних явищ і процесів, у тому числі і до методів навчання. Таким чином, студенти повинні оволодіти вміннями та навичками: застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці; говорити українською мовою з дотриманням правил літературної вимови; грамотно писати, дотримуючись правил орфографії та пунктуації; визначати стиль і жанр тексту; правильно складати ділові папери; розрізняти види тексту (опис, розповідь, роздум); користуватися різними словниками, довідниками.

У систему підготовки студентів включають лекції, практичні й індивідуальні заняття, самостійну роботу, тестування, контрольні роботи. У зв'язку з малою кількістю годин, лекційні заняття покликані висвітлити найважливіші теоретичні питання з української мови. На практичних заняттях студенти аналізують лінгвістичні явища, розв'язують проблемні мовознавчі питання, контрольно-тренувальні завдання та вправи, виконують завдання творчо-пошукового характеру тощо. Метою таких занять є формування у студентів міцних практичних умінь та навичок ефективного використання здобутих теоретичних знань. Практичні завдання покликані навчити правильно складати ділові папери, розвивати усне і писемне мовлення. Крім того, студенти виконують програму самостійної роботи, що передбачає

укладання міні-словничків фахової термінології, написання рефератів, роботу в модульному середовищі, підготовку доповідей на конкурси, олімпіади тощо.

Для перевірки знань студентів з курсу передбачено контрольні роботи, тестування. Питання, що становлять зміст тестів охоплюють всі розділи курсу: вступ, поняття літературної норми, стилістична диференціація мови, ознаки офіційно-ділового стилю, класифікація документів, загальна характеристика частин мови тощо. Контрольні роботи дозволяють перевірити, як студенти оволоділи лексичними, орфографічними, пунктуаційними та стилістичними нормами української мови, культурою професійного мовлення, уміннями і навичками складання ділових паперів та ін. Тести використовуються з метою активізації навчальної діяльності студентів, а також як одну з форм контролю засвоєння навчального матеріалу. Це дає змогу викладачеві побачити, які аспекти навчального матеріалу студенти засвоїли недостатньо, вносити корективи в методику викладання курсу, акцентувати увагу на найважчих моментах. Тестування, порівняно з іншими формами контролю знань має свої переваги і в тому, що дає змогу досить швидко опрацювати значний обсяг мовного матеріалу.

Висновки. Отже, проблеми мовленнєвої культури, грамотного письма студентів вищих навчальних закладів мають стати першочерговою турботою викладачів, оскільки, вчити української мови – це найважливіше соціальне завдання, від якого залежить підготовка майбутнього інтелектуального потенціалу країни.

Використані джерела

1. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови: унавчальний посїбник / Г. Й. Волкотруб. – К., 2002. – 208 с.
2. Загнїтко А.П., Данилюк І.Г. Українське ділове мовлення: професїйне і непрофесїйне спілкування / А.П. Загнїтко, І.Г. Данилюк. – Донецьк. – 2005. – С. 22 – 25.
3. Паламар Л.М. Мова ділових паперів: Практичний посїбник / Л.М. Паламар, Г.М. Кацавець. – К. – 2005. – С. 52 – 58.
4. Михайлюк В. Аспекти формування культури ділового мовлення / В. Михайлюк // Дивослово. – 2001. – № 3. – С. 41 – 44.
5. Тоцька Н. Методика роботи над професїйним мовленням студентів технічного вузу / Н. Тоцька // Дивослово. – 2000. – № 6. – С. 24 – 26.
6. Януш Я. Українська мова в економічному вузі / Я. Януш // Дивослово. – 1999. – № 2. – С. 9 – 14.

Yuriy chuk N.

THE PROBLEM OF STUDENTS EDUCATIONAL ACTIVITIES OF INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION WITH NON-SPECIAL FACULTIES OF FACULTY OF UKRAINIAN LANGUAGE

This article analyzes the best ways to accelerate the training of institution of higher education students in special faculties of the Ukrainian language. For successful implementation of the educational process necessary fundamental developments in order to create a system of theoretical and practical tasks. The system should consist in choosing effective principles, forms, methods and way of teaching and also in the selection of appropriate professional terminology.

This approach to learning is the formation of personality which will have features of good professional speech will have practical skills in applying knowledge in a broad range of public activities. Objectives of the course in the Ukrainian language are to: give students a solid and systematic knowledge of all sections of the Ukrainian language, ensure mastery of standards Ukrainian literature language, to ensure proper usage of linguistic resources, compliance culture of oral and written speech, warning of the most common mistakes, finding the most appropriate vocabulary and grammar for each specific speech situation, teach professional language, enrich the vocabulary, especially terminology, professional vocabulary and general vocabulary intellectual character, give basic information on the history of Ukrainian language and style; learn to work with texts of different styles of speech, which as a result allows to ensure minimal that linguistic education, which is essential to every person of any profession, to form skills make business papers, documents focusing on low standardization, providing speech creativity of the author, and not just fill the form.

All types of work done in the classroom, make in order to deepen and improve students' knowledge of the Ukrainian language, achieved by them in secondary school, development skills to properly use the Ukrainian language as a result aimed at the culture of their speech. Work on the development of speech is made with two aspects: the rise of general language culture of future professionals and the rise of professional language culture. Both aspects are closely intertwined, but each has its own specifics. Methodical tips serve to students, undergraduates, graduate and teachers of institution of higher education.

Key words: *culture of oral and written language, methods, techniques, systematic approach, professional terminology, norm of Ukrainian language.*

Стаття надійшла до редакції 15.02.2017 р.